

Keijo Heikkilä

YRITYSVAIKUTUSTEN ARVIOINTIKÄYTÄNNÖT ITÄ-SUOMEN ALUEEN KUNNISSA

Yritysvaikutusten arviointi
kunnallisessa päätöksenteossa
-hankkeen osaraportti

Yritysvaikutusten arviointikäytännöt Itä-Suomen alueen kunnissa

Yritysvaikutusten arviointi kunnallisessa päätöksenteossa -hankkeen osaraportti

Keijo Heikkilä

Kopijyvä Oy

Joensuu 2014

ISBN: 978-952-61-1511-5

ISBN: 978-952-61-1512-2 (PDF)

TIIVISTELMÄ

Kuntien tekemät yritysvaikutusarviointit osana päätöksentekoprosessia ovat verrattain uusi asia. Tämän selvityksen tavoitteena on kartoittaa Itä-Suomen alueen kuntien yritysvaikutusten arviointikäytäntöjä sekä luoda kokonaiskuva yritysvaikutusten arviointiprosesseista. Selvitys toteutettiin laadullisena haastattelututkimuksena. Itä-Suomen alueen 47 kunnasta haastateltiin 16 eri kunnan viranhaltijaa.

Valtaosassa haastatelluista Itä-Suomen alueen kunnista ei ole otettu käyttöön systemaattista yritysvaikutusten arviointia. Systemaattinen arviointimenettely nähdään jäykkänä, resursseja kuluttavana ja byrokratiaa lisäävänä toimintatapana. Lisäksi nämä kunnat kokivat, että yritysvaikutukset pystytään arvioimaan tapauskohtaisesti ilman systemaattista arviointia. Huomioitavaa on kuitenkin, että vaikka yritysvaikutuksia ei näissä kunnissa arvioitaisikaan systemaattisesti, sisältyvät yritysvaikutusten arviointit joko aluevaikutusten arviointiin tai kuntastrategiaan.

Kunnissa, joissa oli tehty päätös yritysvaikutusten systemaattisen arvioinnin käyttöön ottamisesta, ei arviointi ollut vielä vakiinnuttanut asemaansa jokapäiväisessä päätöksentekoprosessissa. Ohjeistukset ja mallit yritysvaikutusarviointin tekemiseksi ovat periaatetasolla kunnossa, mutta yritysvaikutusarviointin jalkauttaminen osaksi päätöksentekoprosessia koetaan haasteelliseksi. Kunnissa tehtävät systemaattiset yritysvaikutusarviointit pohjautuvat pääsääntöisesti Suomen Yrittäjien esittämään malliin, jota on sovellettu paikallisen yrittäjäjärjestön ja/tai kunnan kehittämissyhtiön avustuksella kunkin kunnan päätöksentekoprosessiin sopivaksi. Arvioinnissa käytetyn lomakkeen muoto ja pituus vaihtelevat kunnittain, mutta yleisesti lomaketta pidetään valmistelutyötä helpottavana työkaluna. Toisaalta, kritiikkiä lomaketta kohtaan aiheuttaa se, ettei lomake sovellu kaikkiin päätöksiin. Kunnissa tehdyt yritysvaikutusarviointit ovat enimmäkseen laadullisia. Kunnissa ei ole järjestelmällistä seuranta tehtyjen yritysvaikutusarviointien määrästä eikä paikkansapitävyydestä.

Riippumatta siitä oliko kunnassa otettu käyttöön systemaattinen yritysvaikutusten arviointi vai ei, haastatellut kommentoivat yritysvaikutusten arvioinnin saaneen suhteettoman suuren huomion kunnallisessa päätöksenteossa. Haastateltujen mukaan kunnallisessa päätöksenteossa tulee arvioida kokonaisuutta, jossa yritysvaikutukset ovat vain yksi osatekijä. Yritysvaikutusarviointia pidetään kuitenkin hyödyllisenä, koska sen nähdään tuottavan päättäjille tietoa päätöksen vaikutuksista yrittäjyyteen ja yrityksiin.

Tämän Itä-Suomen yritysvaikutusten arviointikäytäntöjä tarkastelevan selvityksen perusteella kuntien yritysvaikutusarviointi käytännöillä ei vaikuttaisi olevan suurta eroa päätöksen valmistelun kannalta - olipa kunnassa käytössä systemaattinen yritysvaikutusten arviointi vai ei. Oleellisessa osassa on valmistelutyötä tekevien virkamiesten tiedot, taidot, kokemus ja asenne, jotta valmisteltavaa asiaa osattaisiin tarkastella yritysvaikutusten näkökulmasta.

SISÄLTÖ

1.	JOHDANTO	1
2.	SELVITYKSEN TAVOITTEET	2
3.	AINEISTO JA MENETELMÄT.....	3
3.1	Aineiston keruu.....	3
3.2	Aineiston analysointimenetelmä.....	4
4.	TULOKSET	5
4.1	Raportin taustaksi.....	5
4.2	Yritysvaikutusten systemaattinen arviointi kunnallisessa päätöksenteossa	6
4.3	Vaikutusarvioinnin haasteita.....	8
4.4	Yritysvaikutusten ei systemaattinen arviointi kunnallisessa päätöksenteossa	10
4.5	Yritysvaikutusarviointi osa arvioitavaa kokonaisuutta	12
4.6	Yritysvaikutusarvioinnin erityispiirteitä	15
4.6.1	Arvioinnin tavoite ja hyödyllisyys	15
4.6.2	Valmisteleavan virkamiehen ja esittelijän rooli	17
4.6.3	Kuulemistilaisuudet ja keskustelut yritysjärjestöjen kanssa.....	18
4.6.4	Hankinnat	18
4.7	Yritysvaikutusarviointien määrät, mittarit ja dokumentointi	19
4.7.1	Tehtyjen arviointien määrä ja paikkansapitävyys	19
4.7.2	Arvioinnissa käytetyt laadulliset ja määrälliset mittarit	22
4.7.3	Yritysvaikutusarviointien dokumentointi.....	22
4.8	Yritysten kiinnostus kunnassa tehtäviä yritysvaikutusarviointeja kohtaan.....	23
5.	YHTEENVETO	24

LÄHTEET

LIITE

1. JOHDANTO

Suomen Yrittäjien päätavoitteet kuntien valtuustokaudelle 2013–2016 ovat: 1) kunnan päätöksenteon tulee olla yrityslähtöistä, 2) kunnassa tulee olla elinkeinopoliittinen ohjelma, joka sisältää palvelu- ja hankintastrategian sekä yritysvaikutusten arvioinnin ja 3) kunnan liikelaitokset ja yhtiöt eivät saa aiheuttaa markkinahäiriöitä. (Suomen Yrittäjät.) Suomen Yrittäjien ja kuntien yrittäjäjärjestöjen tavoitteena on siis ollut saattaa yritysvaikutusten arviointi kunnalliselle tasolle osaksi kunnallisen päätöksenteon arkipäivää. Kuntien käytännöt yritysvaikutusten arvioinneista ovat riippuvaisia kunnasta ja päätöksen luonteesta (Suhonen & Turtiainen 2014), ja kunnallisessa päätöksenteon valmistelu- ja esittelyvaiheessa pyritään mahdolliset yritysvaikutukset huomioimaan, joko ilman tarkempaa ohjeistusta tai systemaattisen arviointimallin avulla. Viljamaan ja Varamäen (2007) Etelä-Pohjanmaalla tekemän selvityksen mukaan kunnissa pohditaan yritysvaikutuksia lähinnä yksittäisissä tapauksissa. Vastaavanlainen päätelmä esitetään koskevan Pohjois-Karjalan kuntia, sillä vuonna 2012 tehdyn selvityksen mukaan Pohjois-Karjalan kunnissa ei tehdä systemaattista yritysvaikutusten arviointia (Elinkeinopolitiikan mittaristo 2012, Pohjois-Karjala 2012). Kuitenkin osa kunnista on ottanut tai on ottamassa Suomen Yrittäjien ja paikallisyritysjärjestöjen esittämän mallin yritysvaikutusarvioinnin systemaattiseksi huomioimiseksi kunnallisessa päätöksentekoprosessissa.

Elinkeinopolitiikan mittaristo 2012 -kyselyssä yrittäjiltä tiedusteltiin heidän käsityksiään kunnan päätöksenteosta. Yrittäjät arvioivat, että yritysvaikutusten arviointi on käytössä noin kymmenessä prosentissa kuntia. Käyttöönottoa suunnitellaan vastaavasti arviolta kymmenessä prosentissa ja noin 50 prosentissa kuntia yritysvaikutuksia ei arvioida ja suunnilleen 30 prosenttia yrittäjistä ei tiennyt oman kuntansa yritysvaikutusten arviointikäytännöistä. (Elinkeinopolitiikan mittaristo 2012.) Elinkeinopolitiikan mittaristo 2012 -kyselyä ei ole kuitenkaan kohdistettu kunnan yritysvaikutusten arviointia tekeville virkamiehille tai kunnan päättäjille (lautakunnat, hallitus, valtuusto), jotka huomioivat mahdollisesti tehdyn yritysvaikutusarvioinnin päätöksissään.

Tämän selvityksen koostuu kuudesta pääluvusta. Ensimmäinen luku on johdanto, jonka jälkeen määritetään selvityksen tavoitteet. Tämän jälkeen käydään läpi aineiston keruu sekä aineiston analysoinnin menetelmä. Neljäs osa sisältää tulokset. Tulososio on jaoteltu siten, että ensin käsitellään sellaisten kuntien virkamiesten kommentteja, joissa on otettu käyttöön systemaattinen yritysvaikutusten arviointi osaksi kunnallista päätöksentekoa. Tämän jälkeen tarkastellaan virkamiesten kommentteja sellaisten kuntien osalta, joissa ei ole käytössä systemaattista yritysvaikutusten arviointia. Luvun loppupuolella käydään läpi asioita, jotka ovat yhteisiä kunnille, olipa niillä käytössä systemaattinen yritysvaikutusten arviointi tai ei. Viidennessä luvussa esitetään tulosten yhteenveto ja johtopäätökset.

2. SELVITYKSEN TAVOITTEET

Suhosen ja Turtiaisen (2014) "Yritysvaikutusarviointi osana kuntien päätöksenteko prosessia" raportissa tarkasteltiin yritysvaikutusten perusteita, tavoitteita sekä arvioinnissa käytettäviä menetelmiä. Kyseisessä raportissa luotiin teoreettinen kokonaiskuva yritysvaikutusarvioinnista kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden avulla.

Tämä selvitys on jatkoa Suhosen ja Turtiaisen (2014) tekemälle teoreettiselle yritysvaikutusten arviointia käsittelevälle raportille. Tämän selvityksen tavoitteena on kartoittaa Itä-Suomen alueen kuntien viranhaltijoilta haastatteluiden avulla kuntien yritysvaikutusten arviointikäytäntöjä, sekä luoda kokonaiskuva yritysvaikutusten arviointiprosesseista Itä-Suomen alueen kunnissa.

3. AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Aineiston keruu

Selvitys Itä-Suomen alueen kuntien yritysvaikutusten arviointikäytännöistä toteutettiin laadullisena haastattelututkimuksena. Tässä selvityksessä käytetty haastattelumenetelmä sijoittuu puolistrukturoidun ja teemahaastattelun välille, sillä kysymyksissä pyrittiin noudattamaan ennalta määrättyä mallia sen mukaan, oliko kunnassa päätöksenteon valmistelussa käytössä yritysvaikutusten arviointi vai ei. Haastatteluissa käytyt teemat ja kysymykset vaihtelivat sen mukaan, oliko kunnassa otettu käyttöön systemaattinen yritysvaikutusarviointi osaksi kunnan päätöksentekoprosessia vai ei. Kysymykset eivät siis olleet täysin samat kaikille haastateltaville. Lisäksi haastattelussa käytyt aihepiirit ja teema-alueet saattoivat olla eri järjestyksessä (haastattelun kulusta riippuen). Kysymysteemojen aiheet käsittelivät yritysvaikutusarviointin käyttöönottoa, hyödyllisyyttä ja seurantaa. Kysymysteemoissa pyrittiin käymään läpi samankaltaisia asioita kuin mitä oli jo nostettu esiin Viljamaan ja Varamäen (2007) sekä Suomen Yrittäjien (2012) esittämässä raporteissa. Tässä tutkimuksessa käytetty teemahaastattelun runko on esitetty liitteessä 1.

Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47), mutta haastattelija voi kuitenkin vaihdella kysymysten järjestystä tilanteen mukaan sekä käyttää kysymyksissä erilaisia sanamuotoja, jotta haastattelutilanne olisi mahdollisimman luonteva (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47). Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2009, 57) mukaan puolistrukturoidusta haastattelusta saatetaan käyttää teemahaastattelu nimitystä, etenkin silloin jos haastattelussa esitetään kysymyksiä ennalta määrätystä teemoista, vaikka kaikkien haastateltavien kohdalla ei käytettäisikään aivan samoja kysymyksiä. Metsämuuronen (2006, 115) huomauttaa, että teemahaastattelu sopii hyvin tutkimuksiin, joissa halutaan selvittää heikosti tunnettuja asioita kuten arvostuksia ja perusteluja.

Tälle selvitykselle on myös ominaista tapaustutkimuksen ominaispiirteet. Tapaustutkimusotetta hyödynnetään tavallisesti esiselvityksen kaltaisissa tutkimuksissa,

joissa tutkittavaa asiaa ei tunneta riittävästi, jotta sitä voitaisiin tutkia kvantitatiivisen kyselytutkimuksen avulla. Tapaustutkimusta onkin perusteltua käyttää kuvailevissa ja selittävässä tutkimuksissa. (Yin 1994, 1.) Myös Alasuutarin (1994, 203) mukaan laadullisilla menetelmillä saadaan syvällistä, mutta heikosti yleistettävää tietoa, mistä syystä kvalitatiivisia menetelmiä pidetään hyödyllisinä etenkin esitutkimuksen teossa.

Aineisto kerättiin puhelinhaastatteluilla ja haastattelut nauhoitettiin. Haastatellut henkilöt olivat kaupunkien tai kuntien virkamiehiä, jotka pystyivät kertomaan kuntansa yritysvaikutusten arviointikäytännöistä. Haastattelut kestivät noin 5 minuutista puoleen tuntiin ja haastattelut litteroitiin. Tässä raportissa käytetään tästä eteenpäin kunta nimitystä, vaikka haastateltavat henkilöt saattoivat olla joko kunnan tai kaupungin virkamiehiä.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta haastatteluita tulisi tehdä riittävä määrä. Tehtävien haastatteluiden lukumäärä voidaan myös määrittää käyttäen ns. saturaatiota eli kylläntymistä, jolla tarkoitetaan sitä, että haastatteluiden tekeminen lopetetaan kun haastateltavat eivät tuota tutkimustehtävän kannalta enää uutta tietoa (Eskola & Suoranta 1998, 62; Hirsjärvi & Hurme 2000, 59–60; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 182; Tuomi & Sarajärvi 2009, 87). Tehtyjen 16 haastattelun jälkeen ei enää havaittu uusia näkökulmia haastatteluiden annissa, mistä syystä otosta voidaan pitää riittävänä tämän tyyppiseen selvitykseen. Tämän selvityksen tuloksia ei voida kuitenkaan yleistää koskemaan Suomen muita maakuntia. Tämän selvityksen perusteella ei myöskään voida sanoa tarkkaa osuutta siitä kuinka monessa kunnassa systemaattinen yritysvaikutusten arviointi on käytössä. Yritysvaikutusarviointin tarkastelu voi kuitenkin mahdollisesti avata näkökulmia, joiden avulla voidaan ymmärtää eri vaikutusarviointikäytäntöjä myös muissa kunnissa.

3.2 Aineiston analysointimenetelmä

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan korostaa aineistolähtöistä tai teorialähtöistä lähestymistapaa (Eskola & Suoranta 1998, 149–152). Teorialähtöisessä lähestymistavassa aineiston hankintaa (ja tulkintaa) ohjaa ennalta esitetty teoria (Yin 1994, 103–104), kun taas aineistolähtöisessä lähestymistavassa teoriaa ja tulkintaa rakennetaan analyysin edetessä

(Eskola 2007, 162). Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2009) kuitenkin huomauttavat, että teoria- ja aineistolähtöisen tutkimuksen välille voidaan sijoittaa teoriasidonnainen tutkimus. Teoriasidonnaisessa tutkimuksessa aineiston analyysi ei rakennu suoranaisesti teoriasta, mutta kytkennät teoriaan ovat löydettävissä. Tämän selvityksen aineiston analysointi sijoittuu Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan jaottelun mukaisesti teoriasidonnaiseen analyysiin, koska haastattelun teemat ja kysymykset pohjautuivat osittain mm. Suomen Yrittäjien sekä Viljamaan ja Varamäen (2007) tekemiin selvityksiin.

Teemahaastattelun aineistoa analysoidaan useimmiten teemoittelemalla ja tyyppittelemällä. Tämän selvityksen analysoinnissa hyödynnetään teemoittelua eli aineistoa jäsennellään ja pelkistetään haastattelussa käytyjen kysymysteemojen mukaisesti. Teemoittelu tapahtuu siten, että jokaisesta haastattelusta poimitaan teemaan liittyvä kohta. (Eskola & Vastamäki 2007, 42.) Tehdyissä haastatteluissa ei kuitenkaan aina noudatettu tiettyä kaavaa, mistä syystä vastauksia eri teemoihin saattoi löytyä eri kohdista haastattelua. Analysoinnin ensimmäisessä vaiheessa litteroitua aineistoa luettiin läpi useampaan kertaan ja koottiin haastateltavien vastaukset saman kysymyksen / teeman alle. Tämän jälkeen haastateltavien vastauksista etsittiin samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia ja laadittiin tyyppikuvauksia, joissa yhdistyvät haastateltavien tyypilliset vastaukset. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2009, 108) mukaan kuvaukset ovat referaatteja aineistosta, jossa tiivistyvät aineiston keskeisimmät löydökset. Tuloksissa on myös nostettu esille haastateltujen virkamiehien kommentteja, sillä ne kuvaavat aidommin haastateltavien käsityksiä yritysvaikutusarvioinnista kunnallisessa päätöksenteossa.

4. TULOKSET

4.1 Raportin taustaksi

Itä-Suomen alueen kunnissa on tapahtunut yhdistymisiä ja yhä edelleen kuntaliitokset ovat ajankohtaisia. Tällä hetkellä Etelä-Savon alueella on 14 kuntaa, Pohjois-Savossa 20 kuntaa ja Pohjois-Karjalassa 13 kuntaa, eli yhteensä Itä-Suomen alueella on 47 kuntaa. Haastatteluja

tehtiin maaliskuun aikana 16 kappaletta, joka vastaa noin 34 prosentin otosta. Kuntia pyrittiin valitsemaan jokaisesta maakunnasta, siten että mukaan saatiin erikokoisia kuntia (kunnan asukkaiden lukumäärä) ja kuntia joissa oli otettu käyttöön systemaattinen yritysvaikutusarviointi sekä kuntia, joissa systemaattinen yritysvaikutusarviointi ei ollut käytössä. Haastatelluista kunnista viidellä oli käytössä systemaattinen yritysvaikutusarviointi osana kunnallisen päätöksentekoprosessin valmistelua ja kymmenellä systemaattinen yritysvaikutusarviointi ei ollut käytössä. Yhdellä kunnalla oli suunnitelmassa ottaa systemaattinen yritysvaikutusarviointi käyttöön kunnan päätöksenteon valmisteluun.

Kaikille haastatelluille yritysvaikutusarviointi oli terminä tuttu. Haastattelussa ei suoraan kysytty, mitä haastateltavat yritysvaikutusarvioinnilla ymmärsivät, mutta joissakin haastatteluissa tuli ilmi, että yritysvaikutusarvioinnin käsitteen mieltämisessä saattoi olla eroa. Tässä raportissa käytetään yritysvaikutusten arvioinnista tai yritysvaikutusarvioinnista haastateltujen virkamiesten sitaateissa YRVA lyhennettä.

Raportin tulososio on jaoteltu siten, että ensin tarkastellaan systemaattisen yritysvaikutusarvioinnin käyttöön ottaneiden kuntien virkamiesten kokemuksia ja näkemyksiä yritysvaikutusarvioinnista. Tämän jälkeen tarkastellaan kuntien virkamiesten kommentteja ja perusteluja niiden kuntien osalta, joissa Suomen Yrittäjien esittämää mallia yritysvaikutusten arvioimiseksi kunnallisessa päätöksenteossa ei ole otettu käyttöön. Seuraavana on käsitelty yhteisiä piirteitä yritysvaikutusten arviointikäytännöistä, sillä kuntien menettelytavoissa oli havaittavissa yhtenäisiä piirteitä – olipa kunnassa käytössä systemaattinen yritysvaikutusarviointi tai ei.

4.2. Yritysvaikutusten systemaattinen arviointi kunnallisessa päätöksenteossa

Haastatelluissa kunnissa yritysvaikutusarviointi oli otettu käyttöön järjestelmälliseksi valmistelun ja päätöksenteon tueksi viidessä kunnassa (31 %), joista kolme oli yli 35 000 asukkaan kuntaa ja kaksi alle 3 500 asukkaan kuntaa. Yritysvaikutusten systemaattinen arviointi vaikuttaisi tämän otoksen perusteella olevan yleisempää asukasluvultaan suuremmissa kunnissa. Suuremmissa kunnissa myös suhtaudutaan Suomen Yrittäjien

esittämään yritysvaikutusten arviointiin kunnallisen päätöksenteon tukena yleisellä tasolla myönteisesti.

Systemaattisen yritysvaikutusarvioinnin ohjeistus vaihtelee kunnittain. Joissakin kunnissa yritysvaikutusarviointi tulisi tehdä hyväksytyn ohjeistuksen mukaan kaikista päätöksistä, ei kuitenkaan mm. henkilövalinnoista, kun taas osassa kuntia korostetaan valmistelijan vastuuta, jolloin tarkkaa määräästä tai ohjeistusta yritysvaikutusarvioinnista ei nähdä tarpeelliseksi eikä edes mahdolliseksi. Lisäksi osa haastatelluista totesi, että yritysvaikutusten arviointi ei ole tarpeellista tai välttämätöntä kaikissa asioissa. Oleellisena pidetään sitä, että valmistelussa ylipäätään tiedostetaan sellaiset asiat, joihin liittyy yritysvaikutuksia. Haastateltujen virkamiesten mukaan kuntien ja yrittäjyhdistyksien keskeisin ja yhtenäinen tavoite on mahdollisten yritysvaikutusten huomioiminen edes jollakin tavalla päätösten valmistelussa. Kunnissa, joissa yritysvaikutusten arviointi on otettu käyttöön päätöksenteon valmistelun tueksi, on pääsääntöisesti käyty neuvonpitoa paikallisen yrittäjyhdistyksen kanssa siitä, minkä tyyppisissä päätöksissä yritysvaikutusarviointi tehdään. Lisäksi kunnissa on yhdessä yrittäjäjärjestön ja / tai kunnan kehitysyhtiön kanssa mietitty valmistelun tueksi arviointiohjetta ja lomakkeita arvioinnin tekemiseksi.

Systemaattisessa yritysvaikutusten arvioinnissa käytetään pääsääntöisesti arviointilomaketta, joka tavallisimmin pohjautuu Suomen Yrittäjien (tai paikallisen yritysjärjestön) esittämään lomakkeeseen, jota on modifioitu sopivammaksi kunkin kunnan päätöksenteon apuvälineeksi yhdessä paikallisen yrittäjäjärjestön kanssa. Lomakkeen malli ja tarkasteltavien kohtien lukumäärä kuitenkin eroavat kunnittain.

Valmistelussa käytettävän yritysvaikutusarviointilomakkeen eduksi katsottiin, että se ohjaa ajattelua yritysvaikutusarvioinnin tekemisessä ja auttaa asian avautumisessa valmisteluprosessissa sekä valmistelijalle että päättäjille. Lomakkeen avulla tehty arviointi koettiin valtaosaan päätöksistä riittäväksi. Haastatellut virkamiehet mainitsivat, että käytössä olevat erilaiset mallit, lomakkeet ja työkalut pääsääntöisesti helpottavat yritysvaikutusarviointia. Virkamiehet toivat kuitenkin esille sen, että yksi arviointitapa ei sovellu kaikkiin valmisteltaviin päätöksiin. Lomakkeen tarkoitus onkin nähty arviointia

ohjaavaksi ja helpottavaksi työkaluksi, jossa on huomioitu tietyt peruslähtökohdat arvioinnin suorittamiseksi. Arviointi voidaan tehdä myös ilman lomaketta, jolloin haastateltavat korostivat valmistelijan osaamista. Useat haastateltavat painottivat valmistelijan tietoa, taitoa, osaamista ja kokemusta, koska yleensä valmisteleva virkamies tekee arvioinnin itsenäisesti. Myös virkamiesten tahtotilaa ja asennetta valmistelutyötä kohtaan korostettiin (Vrt. Viljamaa 2009). Arvioinnin syvällisyyden aste riippuu ensisijaisesti kunnan yritysvaikutusarviointiohjeista sekä osittain myös valmisteltavan päätöksen suuruudesta. Lisäksi muutamat haastateltavat huomauttivat, että joissakin tapauksissa voi olla perusteltua tehdä syvempää analyysiä mahdollisista yritysvaikutuksista. Haastateltavat mainitsivat, että haasteellisimmissa yritysvaikutusarvioinneissa virkamiehet keskustelevat asiasta keskenään ja lisäksi arvioinnin tekemiseen on mahdollista saada apua esim. kunnan kehitysyhtiöstä tai yrittäjäjärjestöltä. Joissakin kunnissa oli myös etukäteen sovittu kehitysyhtiössä henkilötasolla ihmiset, joilta saattoi kysyä neuvoa yritysvaikutusarvioinnin tekemiseen.

Kunnissa, joissa systemaattinen yritysvaikutusten arviointi on otettu osaksi kunnallista päätöksentekoprosessia, on paikallisella yrittäjähdistyksellä ja/tai kehitysyhtiöllä ollut pääsääntöisesti aloitteellinen ja aktiivinen rooli arviointimenetelmän kehittämisessä. Kunnissa onkin kehitetty yritysvaikutusten arviointimenetelmiä ja työkaluja yhteistyössä yrittäjäjärjestöjen kanssa. Kunnalliseen päätöksentekoon systemaattisen yritysvaikutusarvioinnin sisällyttäneet kunnat luonnehtivat yrittäjäjärjestöjä rakentavasti kiinnostuneiksi yritysvaikutusarvioinnin kehittämiseksi kunnalliseen päätöksentekoon soveltuvaksi työkaluksi.

4.3 Vaikutusarvioinnin haasteita

Systemaattinen yritysvaikutusten arviointi ei ole vakiinnuttanut asemaansa yhdessäkään haastatellussa kunnassa, vaikka päätös soveltaa systemaattista yritysvaikutusten arviointia päätöksenteon valmisteluvaiheessa olisikin tehty. Haastatteluissa kävi myös ilmi, että yritysvaikutusten arviointia ei ole tehty kaikissa tapauksissa, joissa se olisi kunnassa hyväksytyyn ohjeistuksen mukaan kuulunut tehdä.

YRVA käytössä, Hallintojohtaja: " ... ei ole saatu sisäänajettua siten, että se olisi luonteva osa tätä meidän päätöksentekoa, että varmasti ollaan tehty päätöksiä, joissa olisi pitänyt tehdä yritysarviointi, mutta ei ole tehty."

YRVA käytössä, Kunnanjohtaja: "... huomattavasti useammassa paikassa sitä (yritysvaikutusarviointi) voisi käyttää ja nyt viittaa lähinnä lautakuntiin..."

YRVA käytössä, Kaupunginsihteeri: "... periaatetasolla asiat on kunnossa ja ohjeistuskin on kunnossa ja työkalut on olemassa, mutta vielä on työtä että sitä kaikki oikeesti tekisivät."

YRVA käytössä, Kehitysjohtaja: "... ei se nyt ihan täydellisesti ole se käyttöönotto onnistunut."

YRVA käytössä, Kehitysjohtaja: "...se miten se käytännössä toimii ... niin vähän siinä on vielä parantamisen varaa ..."

Useimmissa kunnissa Suomen Yrittäjien esittämää lomaketta on modifioitu kunnan tarpeisiin sopivaksi, mutta käytettävässä lomakkeessa saattoi olla huomattavia eroja kuntien välillä. Joissakin tapauksissa yritysvaikutusten arviointilomake oli vain muutamia kohtia sisältävä tarkistuslista, ilman sen syvällisempää analyysyä, kun taas joidenkin kuntien arviointilista oli noin parisivuinen kattava arviointiraportti.

YRVA käytössä, Kehitysjohtaja: " ... tiettyihin päätöksiinhän ne (arviointit) tulee aikalailla helposti, johtuen siitä että se on aika lailla luontevaa ... mutta osassa päätöksiä on varmasti hakemista, että miksi tässä on tarvetta erikseen yritysvaikutuksia arvioida."

YRVA käytössä, Kaupunginsihteeri: "... kun sitä valmistelee lomakkeiden kautta systemaattisesti niin ei se kuitenkaan kovin iso työ monessakaan tapauksessa ole ..."

Yritysvaikutusarviointinnissa käytettyä lomaketta pidettiin yleisesti haastateltavien mukaan helppona ja nopeana työkaluna arvioinnin tekemiseksi, kun taas joissakin tapauksissa

arveltiin, että yritysvaikutusten arviointia ei suoriteta systemaattisesti juuri lomakkeen monimutkaisuuden vuoksi. Lomakkeeseen suhtautuminen riippuu paljon siitä, mitä lomakkeen avulla tavoitellaan eli onko lomake vain tarkistuslista vaikutusten huomioimiseksi ilman tarkempaa analyysiä vai tarkempi ja pidempi raportti sisältäen sekä kirjallisia että numeerisia arviointeja.

YRVA käytössä, Kunnanjohtaja: *"... en tiedä vierastetaanko tätä (lomaketta) sen takia kun tässä on niin paljon semmosta tekstiä ..."*

Systemaattisen yritysvaikutusarvioinnin verkkaisen käyttöönoton ajateltiin johtuvan myös viitseliäisyydestä, ymmärryksen puutteesta ja valmisteltavien asioiden moninaisuudesta. Myös ison organisaation ja valmistelijoiden suuren määrän arveltiin vaikuttaneen siihen, ettei menetelmän jalkauttaminen ole ollut nopeaa kaikille tasoille ja kaikkiin päätöksentekoprosesseihin. Muutamassa kommentissa myös resurssien vähäisyyden arveltiin vaikuttaneen siihen, ettei systemaattinen yritysvaikutusarviointi ole vakiintunut jokapäiväiseksi työkaluksi. Resursseja tärkeämmäksi esteeksi nähtiin kuitenkin tahdon ja ymmärryksen puute. Yksi haastateltava kommentoi, että pelkkä päätös systemaattisen yritysvaikutusten arvioinnin käyttöönottamisesta ei riitä, vaan virkavastuulla valmistelutyötä tekeville pitäisi jalkauttaa arvioinnin tärkeys sekä puhua arvioinnin puolesta.

YRVA käytössä, Kehitysjohtaja: *"... eihän se riitä, että joku johtoryhmä tai kaupungin hallitus linjaa, että tämmönen pitää tehdä, ei se oikein auta ..."*

4.4 Yritysvaikutusten ei systemaattinen arviointi kunnallisessa päätöksenteossa

Haastatelluista kunnista valtaosassa ei oltu otettu käyttöön Suomen Yrittäjien esittämää ajatusta tai mallia siitä, että kunnassa tulisi tehdä systemaattinen yritysvaikutusten arviointi osana päätöksenteon valmistelua. Kyseisissä kunnissa oli tehty valtuustoaloitteita järjestelmällisen yritysvaikutusten arvioinnin käyttöönotosta, mutta asia ei ollut saanut kannatusta. Tässä selvityksessä valtaosalla kunnista (67 %) ei ollut käytössä systemaattista yritysvaikutusarviointia ja kyseiset kunnat olivat useimmiten asukasluvultaan pienempiä (n.

2 000- 20 000) kuntia verrattuna niihin kuntiin, joissa systemaattinen yritysvaikutusarviointi oli otettu käyttöön.

Haastatellut virkamiehet perustelivat systemaattisen yritysvaikutusarvioinnin soveltumattomuutta päätöksenteon valmisteluun sillä, että yritysvaikutusten systemaattinen arviointi päätöksenteon yhteydessä lisäisi byrokratiaa, mikäli jokaisen päätöksen yhteydessä pitäisi erikseen pohtia yritysvaikutuksia. Haastateltavat kommentoivat myös, että jokaisella päätöksellä voidaan nähdä olevan jonkinlainen epäsuora vaikutus yrittäjyyteen ja alueen yrityksiin, jolloin yritysvaikutusarvioinnin tekeminen jokaisessa päätöksen valmistelussa olisi työlästä.

Ei YRVA käytössä, Elinkeinoasiamies: *"... kaikilla päätöksillä on jonkinsortin vaikutus jonnekin ..."*

Ei YRVA käytössä; Kaupunginjohtaja: *"... kaikki päätöksethän vaikuttavat kyllä yritystoimintaan tavalla tai toisella ..."*

Ei YRVA käytössä, Elinkeinoasiamies: *" tietysti on monenlaisia päätöksiä, jotka ei suoranaisesti heti yrityksiin / yritykseen liity kun niitä valmistellaan ... mitä kauemmas se siitä yrityksestä suoraan menee niin sitä vähemmäksi se vaikutusten arviointi jää ..."*

Systemaattisen yritysvaikutusten arvioinnin soveltumattomuutta päätöksenteon valmisteluun perusteltiin myös kunnan pienuudella, yritysten vähäisellä määrällä kunnassa, arviointia vaativien tapauksien pienellä määrällä, organisaatioiden ohuudella ja resurssien vähäisyydellä. Yritysvaikutusten systemaattinen arviointi kunnan päätöksenteon yhteydessä koetaan kankeaksi, keinotekoiseksi ja viralliseksi. Systemaattisen yritysvaikutusarvioinnin poisjättämisen taustalla arveltiin olevan myös tahtotila, vaikka yritysten merkitys kunnalle ja erityisesti kunnan taloudelle tiedostetaan.

Ei YRVA käytössä, Elinkeinoasiamies: *"... tähän meidän normi elämään vähän kankee."*

Ei YRVA käytössä, Kunnanjohtaja: *"... toistaiseksi ei ole koettu, että tarvitaan tietyn muodon mukaista käsittelytapaa ..."*

Ei YRVA käytössä, Kaupunginjohtaja: *"Koska lautakunnissa ja hallituksissa asioita esitellään ja päätetään erittäin paljon, niin ei voida ajatella että olisi joku yritysvaikutussapluuna jota kaikissa päätöksissä käytettäisiin."*

Ei YRVA käytössä, Elinkeinoasiamies: *"on meilläkin ollut tästä ihan valtuustoaloite, että valmistelija ihan joka pykälään kirjoittaisi sen kohdan yritysvaikutusten arviointi ja sitte sitä ihan keinotekoisesti väännettäisi, vaikka se ei ollenkaan liity siihen ..."*

Ei YRVA käytössä, Elinkeinoasiamies: *"... ei ole tarkoituksen mukainen joka paikassa eli siitä tulee sellainen keinotekoinen, virallinen."*

Ei YRVA käytössä, Kaupunginjohtaja: *"... jos puhutaan että yritysvaikutusten arviointi on tietty proseduuri, millä jokaista päätettävää asiaa valmisteltaisi ja siitä syntyisi oma muistionsa, niin sillä tasolla me emme yritysvaikutusten arviointia suorita ... sen näen turhana byrokratiana."*

Ei YRVA käytössä, Kaupunginjohtaja: *"... siitä ei pitäisi tehdä lisäbyrokratiaa meille ..."*

4.5 Yritysvaikutusarviointi osa arvioitavaa kokonaisuutta

Yritysvaikutusten systemaattisen arvioinnin käyttöönottoa vierastettiin myös sen vuoksi, että päätöksentekijöiden pitää ottaa huomioon useita asioita päätöksenteossa, eikä yhden asian nostamista "ylitse" muiden pidetty kokonaisuuden kannalta tavoiteltavana, vaikka yritysten merkitys kunnalle tiedostetaankin. Haastatellut kommentoivat yritysvaikutusten arvioinnin saaneen päätöksentekoprosessissa suhteellisen suuren huomion verrattuna muihin päätöksenteossa huomioitaviin asioihin. Useissa kommenteissa (8 virkamiestä) – riippumatta siitä oliko systemaattinen yritysvaikutusarviointi ko. kunnassa käytössä vai ei – korostui se, että kunnan päättäjien tehtävänä on arvioida päätöksiä kunnan kokonaisedun kannalta.

Ei YRVA käytössä, Kunnanjohtaja: *"... yritysvaikutusten arviointi on ylipuhuttu asia suhteessa sen tekemiseen ... kun tässä pitää myös ajatella tällaista hallinnon tehokkuutta ..."*

Ei YRVA käytössä, Kunnanjohtaja: *"... kokonaistaloudellisesti edullinen ratkaisu kunnan ja yritysten näkökulmasta ..."*

Ei YRVA käytössä, Elinkeinoasiamies: *"... et miten se (päätos) vaikuttaa kaupunkiin kokonaisuutena ..."*

Ei YRVA käytössä, Elinkeinoasiamies: *"... tavoitteena on tietenkin tämmönen yleinen hyvä ..."*

Ei YRVA käytössä Kaupunginjohtaja: *"... valtuutetut taas katsoo sitä laajemmin ..."*

YRVA käytössä, Hallintojohtaja: *"... siis nythän tässä nostetaan yksi asia ylitse muiden, eikös pitäisi enemmänkin arvioida päätöksen kunnallistaloudellisia vaikutuksia ..."*

YRVA käytössä, Kaupunginsihteeri: *"... on se haasteellista tämä valmistelu ... eihän maailma ole vain yritysvaikutuksia vaan siellä on monia muita vaikutuksia, että sitä joutuu arvioimaan ja miettimään kokonaisuutena ..."*

Kritiikistä huolimatta summasi yksi haastateltava valmistelussa tehtävien eri arviointien ja kokonaisuuden merkityksen päätöksissä seuraavasti:

YRVA käytössä, Kaupunginsihteeri: *"... mitenkä näitä erilaisia vaikutuksia arvottaa, että mikä on se kokonaisyöty, mutta se on sitä politiikkaa ja arviointia sitten ja sen takia niitä asioita pitäisi olla nostettu monipuolisesti esille, jotta poliittinen harkinta pystyisi tekemään niitten perusteella mahdollisimman hyviä päätöksiä."*

Systemaattista yritysvaikutusarviointia ei katsottu tarpeelliseksi työkaluksi jokapäiväisen päätöksenteon prosessityökaluksi, sillä kunnissa koettiin päätöksenteon hoituvan myös

ilman systemaattista arviointia. Haastateltujen mukaan tapauksissa, joissa on selvästi yritysvaikutuksia, arviointi voidaan hoitaa ilman tiettyä ennalta sovittua sapluunaa.

Ei YRVA käytössä, Kunnanjohtaja: "*... henkilöstövoimavaroja on vähän ja on katsottu, että me voidaan yksittäistapauksissa hoitaa se näin ...*"

Ei YRVA käytössä, Elinkeinoasiamies: "*... uskotaan että se näinkin tulee tehtyä*".

Ei YRVA käytössä, Kaupunginjohtaja: "*... ne perustelut on löydettävissä niistä ratkaisuista, vaikka niistä ei käytetäkään nimitystä yritysvaikutusten arviointi.*"

Kunnissa, joissa systemaattinen yritysvaikutusten arviointi ei ole käytössä, ei ole myöskään selvästi rajattu tai ohjeistettu millaisessa tapauksessa yritysvaikutusten arviointi tulisi tehdä. Kunnissa luotetaan valmistelevan virkamiehen näkemykseen siitä, milloin yritysvaikutusten arviointi katsotaan tarpeelliseksi. Haastateltujen virkamiesten mukaan tärkeistä päätöksistä keskustellaan ja niitä analysoidaan hyvin tarkasti. Vaikka systemaattista yritysvaikutusarviointia ei tehtäisikään, se ei tarkoita sitä, että yritysvaikutuksia ei huomioitaisi kunnallisessa päätöksen valmistelussa. Esimerkkinä siitä, että yritysvaikutukset tulevat kunnan päätöksenteossa huomioitua, vaikka systemaattista yritysvaikutusten arviointia ei tehtäisikään, voidaan käyttää alla olevaa kommenttia:

Ei YRVA käytössä, Kaupunginjohtaja: "*... me emme tee ratkaisuja, joissa me emme arvioisi miten se (pätös) tämän paikkakunnan aluekehitykseen vaikuttaa, mutta emme systemaattisesti tee muistiota siitä että mitkä ne yritysvaikutukset ovat. Ne ovat päätösten perusteluissa ja sieltä löytyy osioita joissa on kerrottu jonkun ratkaisun hyvistä ja huonoista puolista ...*"

Kuntien yritysvaikutusten arviointi saattaa sisältyä aluekehityssuunnitelmaan, kuntastrategiaan, kunnan elinkeinostrategiaan tai elinkeino-ohjelmaan, jolloin käsiteltävänä olevasta asiasta riippuu miten yritysvaikutusarviointi toteutetaan. Lisäksi haastatteluissa kävi ilmi, että yritysvaikutusarvioinnit tulevat esille mm. hyvän valmistelun ohjeissa.

Vaikka kunnissa ei ole otettu käyttöön systemaattista yritysvaikutusten arviointia, arvioidaan kunnissa silti päätösten valmisteluvaiheessa yrityksille tai yrittämiselle päätöksestä aiheutuvia etuja ja haittoja. Tällöin arvioinnit yritysvaikutuksista tehdään tapauskohtaisesti ja ne kohdentuvat lähinnä suurempiin päätöksiin tai hankintoihin, joilla on joko suoria tai epäsuoria rajapintoja yritysten toimintaan. Haastatellut virkamiehet korostivat, että valmistelutyössä yritysvaikutukset tulisi aina huomioida, vaikka niitä ei olisikaan eroteltu omaksi osakseen muusta valmistelutyöstä. Alla olevassa kommentissa yhdistyvät aiemmin mainitut yleisen hyvän tai kokonaisedun tavoittelu päätöksenteossa sekä yritysvaikutusten arvioinnin tärkeys, vaikka yritysvaikutusten systemaattista arviointia ei olisikaan otettu jokapäiväiseksi päätöksen valmistelussa käytettäväksi työkaluksi:

Ei YRVA käytössä, Kaupunginjohtaja: *" ... on ihan selvää, että kunnat jokaisessa ratkaisussa pyrkivät optimoimaan tai maksimoimaan hyvän aluekehityksen ja on väärin väittää että kunnat eivät mieti yritysvaikutuksia ..."*

4.6 Yritysvaikutusarvioinnin erityispiirteitä

4.6.1 Arvioinnin tavoite ja hyödyllisyys

Päätösten valmistelussa pidettiin tärkeänä sitä, että yritysvaikutukset ylipäänsä tiedostettaisiin valmisteluvaiheessa, käytettiinpä kunnallisessa päätöksenteossa sitten systemaattista yritysvaikutusarviointia tai ei. Useat haastateltavat mainitsivat, että yritysvaikutusten arvioinnin välitavoitteina voidaan pitää päätöksen yritysvaikutusten tiedostamista sekä ajattelutavan ja valvetumistason nostoa yritysvaikutusten arvioimiseen. Tiedostamiseen liittyy läheisesti myös valmistelevan virkamiehen osaaminen sekä suhtautumien yritysvaikutusten arviointiin (ks. 4.6.2 Valmistelevan virkamiehen ja esittelijän rooli). Kunnissa tiedostetaan yritysten ja yrittäjyyden positiiviset vaikutukset kunnalle ja osa haastateltavista mainitsi, että he haluavat profiloitua imagoltaan yritysystävälliseksi kunnaksi, mihin yhtenä keinona nähdään yritysvaikutusarvioinnin käyttäminen kunnallisen päätöksenteon tukena.

Ei YRVA käytössä, Kaupunginjohtaja: " ... ensimmäinen askel on valveutumistason nosto kaikilla virkamiehillä, jotka asioita valmistelevat, että pitää vain muistaa tämä asia."

YRVA käytössä, Kaupunginsihteeri: " ... tämä on tämmöstä ajattelun kehittämistä, että muistettaisiin siinä valmisteluvaiheessa miettiä tämä asia läpi, silloin ollaan jo pitkällä kun sitä muistetaan miettiä ..."

YRVA käytössä, Kehitysjohtaja: "... jokainen valmistelutyötä tekevä virkamies pitäisi saada ajattelemaan tämän näkökulman kautta ... että tulee ajatelleeksi tätäkin näkökulmaa ja tulee punninneeksi niitä yrityksiin ja yritysten toimintaympäristöön kohdentuvia vaikutuksia monelta kantilta ..."

Riippumatta siitä, oliko kunnassa käytössä järjestelmällinen yritysvaikutusarviointi vai ei, olivat haastateltavien kommentit yhdenmukaisia sen suhteen, että mikäli valmisteltavan päätöksen yritysvaikutusarvioinnissa havaitaan myönteiset vaikutukset, ei arviointia tarvitse viedä välttämättä sen pidemmälle. Yritysvaikutusarvioinnin pituutta ei pidetty oleellisena päätöksenteon valmisteluvaiheessa, mutta muutamat haastateltavat kommentoivat haasteelliseksi sitä, miten eri suuruusluokan päätöksiä tulisi yritysvaikutusten osalta arvioida. Lisäksi haastateltavat esittivät kehitysideoita siitä, miten yritysvaikutusten arviointia pitäisi tarkastella kunnallisessa päätöksenteossa.

Ei YRVA Käytössä, Kaupunginjohtaja: "sille (yritysvaikutusarvioinnille) pitäisi löytää tavallaan sellainen kehikko tässä kunnallisen päätöksenteon ja valmistelun sisällä, että kuinka tärkeä se on ja kuinka kattavaa se voi olla ..."

Yleisesti sellaisten kuntien virkamiehet, jossa oli otettu käyttöön systemaattinen yritysvaikutusten arviointi, kokivat yritysvaikutusten arvioinnin hyödylliseksi, sillä heidän mukaansa tehty yritysvaikutusarviointi auttaa päättäjiä arvioimaan tehtävää päätöstä myös yritysvaikutusten näkökulmista. Yritysvaikutusarvioinnin nähdään selventävän sekä esittelijälle että luottamushenkilöille päätöksen vaikutuksia, jolloin myös päättäjät ovat paremmin tietoisia päätöksensä vaikutuksista.

YRVA käytössä, Hallintojohtaja: "... *päätäjät ovat paremmin tietoisia siitä, että mitä vaikutuksia tällä heidän päätöksellään on.*"

YRVA käytössä, Kaupunginsihteeri: "... *yrittäjävaikutusten arviointi tuo uuden näkökulman päätösten valmisteluun ...*"

Ei YRVA käytössä, Kunnanjohtaja: "... *päätäjä osaa katsoa erilaisia näkökulmia, että esimerkiksi paljonko työpaikkoja tulee, paljonko ne tuo verotuloja, tai paljonko satsataan yhtä työpaikkaa varten ...*"

Toisaalta pitää muistaa, että tämä on haastateltujen virkamiesten näkemys, ja se saattaa erota poliittisten päättäjien näkemyksestä. Kuitenkin muutamat haastatellut virkamiehet mainitsivat tässä yhteydessä, että ideologiset tai poliittiset motiivit saattavat vaikuttaa siihen, mihin päättäjät kiinnittävät huomiota (Vrt. kokonaisuus kommentit).

YRVA käytössä, Kaupunginsihteeri: "... *mutta tietysti politiikalla on tapaa että se vähän painottaa ja toiset painottavat sitä että onko nyt varmasti ympäristövaikutukset kaikki huomioitu ja taloudelliset vaikutukset ...*"

4.6.2 Valmistelevalle virkamiehelle ja esittelijälle rooli

Haastatellut kuntien virkamiehet painottivat, että yritysvaikutusarviointi pitäisi tulla virkamiehen "selkäytimestä". Haastateltavat toivat esille, että kunnallisessa järjestelmässä yritysvaikutusten arviointi on osa valmistelua ja vastuu arvioinnin toteuttamisesta on aina valmistelusta vastaavalla viranhaltijalla, riippumatta siitä onko valmistelussa käytössä systemaattinen yritysvaikutusten arviointi vai ei. Myös esittelijän mainittiin olevan avainasemassa, sillä mikäli esittelijä näkee asian sellaiseksi, että yritysvaikutusarviointia tarvitaan, voi hän edellyttää valmisteltavan asian täydentämistä yritysvaikutusarvioinnin osalta. Kuitenkin useat haastateltavat kommentoivat, että mikäli valmistelijan oma osaaminen ei riitä tai asia on laaja, on apua saatavissa muilta virkamiehiltä,

kehittämissyhtiöltä tai yrittäjäjärjestöiltä. Joissakin kunnissa oli sovittu kunnan kehittämissyhtiöstä henkilötasolla ihmiset, jotka antavat tarvittaessa asiantuntija apua yritysvaikutusten arvioitiin.

4.6.3 Kuulemistilaisuudet ja keskustelut yritysjärjestöjen kanssa

Osa virkamiehistä mainitsi, että heillä korostetaan asioiden avointa valmistelua, johon kuuluu mm. avoimia kuulemistilaisuuksia, joissa annetaan sekä kuntalaisille että yrityksille vaikutusmahdollisuuksia asioiden valmisteluprosessiin. Muutamissa kommentteissa tuli myös esille, että yrittäjäjärjestöihin ollaan säännöllisesti yhteydessä keskustelun omaisissa tapaamisissa / palaverissa. Lisäksi haastateltavat kertoivat, että mikäli asia on merkittävä tai sillä on laaja-alaista vaikutusta yrityksiin, käydään keskusteluja yrittäjäjärjestöjen kanssa valmisteluvaiheessa eri näkemysten huomioimiseksi kunnallisessa valmistelussa. Vaikka kuntien virkamiehet olisivatkin säännöllisesti yhteydessä alueen yritysten ja yrittäjäjärjestöjen kanssa, pidettiin vuorovaikutuksen lisäämistä valmisteluvaiheessa paikallisten yritysten kanssa hyvänä tavoitteena.

Ei YRVA käytössä, Kaupunginjohtaja: *"... päätöksen luonteesta riippuen käydään keskusteluita paikallisten yritysten kanssa."*

YRVA käytössä, Kunnanjohtaja: *"... kun tehdään strategisia linjauksia niin meidän keskustellaan niistä yrittäjäjärjestön kanssa ... että tavallaan saadaan tukea ja taustaa sille (yritysvaikutusten arvioinnille)."*

4.6.4 Hankinnat

Viidessä tapauksessa kunnan haastateltu virkamies yhdisti yritysvaikutusten arvioinnin hankintoihin. Neljä haastateltavaa toi esille, että hankintojen yhteydessä pyritään "lain puitteissa" huomioimaan paremmin kunnan paikallinen tarjonta. Hankinnoista päätettäessä kunnissa pyritään arvioimaan päätöksen vaikutuksia paikallisiin yrityksiin yritysvaikutusten arvioinnin avulla.

Ei YRVA käytössä, Yritysasiamies: "*... mitenkä me voitais paikallisia yrityksiä paremmin huomioida näiden hankintojen suunnittelussa ja toteutuksessa ...*"

Ei YRVA käytössä, Kunnanjohtaja: "*... mehän ollaan suhtkovia varjelemaan oman kunnan yritysten etua ...*"

Kuten aiemmin mainittiin, yritysvaikutusten arviointi termi oli kaikille haastatelluille entuudestaan tuttu, mutta haastateltavat saattoivat mieltää / ymmärtää yritysvaikutusarviointia hieman eri tavoin. Yritysvaikutusten arviointi hankintojen yhteydessä aiheutti kritiikkiä yhden haastateltavan kommentissa sen suhteen, mitä yritysvaikutusarviointilla tarkoitetaan ja miten sitä tulisi käyttää päätöksen valmistelussa.

Ei YRVA käytössä, Kaupunginjohtaja: "*... tämän tyyppistä yritysvaikutusten arviointia me ei tehdä, että laskettaisi paljonko kannattaa veronmaksajilla maksattaa hankinnasta enemmän, että paikallisetkin yritykset pärjäis ... se on aivan loputon suo, eikä siihen pitäisi sortua ...*"

4.7 Yritysvaikutusarviointien määrät, mittarit ja dokumentointi

4.7.1 Tehtyjen arviointien määrä ja paikkansapitävyys

Kunnissa ei tehdä järjestelmällistä jälkikäteistä seurantaan yritysvaikutusarviointien paikkansapitävyydestä, eikä tehtyjen yritysvaikutusarviointien määrästä. Kysymys tehtyjen yritysvaikutusten määrästä osoittautui hankalaksi haastatetuille virkamiehille, olipa kunnassa käytössä systemaattinen yritysvaikutusten arviointi tai ei. Haastateltujen oli vaikea arvioida tehtyjen yritysvaikutusarviointien tarkkaa määrää vuositason tasolla. Kunnissa tehdään päätöksiä monella tasolla (valtuusto, hallitus, lautakunnat), mikä osaltaan vaikeutti haastateltavien arviointia tehdyistä yritysvaikutusarviointeista. Haastateltujen virkamiesten arviot vuositason tasolla tehdyistä yritysvaikutusarviointeista vaihtelevat kunnittain muutamista noin sataan.

Haastateltavien mukaan pienemmissä kunnissa, joissa ei ole systemaattista yritysvaikutusten arviointia, ei välttämättä tule vuositasolla kuin muutamia päätöksiä, joissa yritysvaikutusarviointi tulisi tehdä. Kunnissa, joissa on käytössä systemaattinen yritysvaikutusten arviointi, olivat arviot tehdyistä yritysvaikutusarvioinneista suuremmat, vaikka haastateltavat huomauttivat, että ohjeistuksen mukaan arviointi olisi pitänyt tehdä useammassa tapauksessa.

Tehtyjen yritysvaikutusarviointien vähäisyyden mainittiin johtuvan mm. siitä, että päätös yritysvaikutusten systemaattista arvioinnista oli tehty hiljattain, eikä päätöstä ole saatu jalkautettua valmistelijoille. Jalkauttamisen vaikeus nähtiin yleisesti vaikeaksi ja ongelmalliseksi, mutta muutamassa kommentissa esitettiin, että vähäinen yritysvaikutusten arvioiminen saattaa aiheutua valmistelusta vastaavan esittelijän asenteesta. Myös esittelijän roolia päätöksentekoprosessissa korostettiin haastateltavien kommentoissa, sillä esittelijän tulisi edellyttää arviointia ja tuoda mahdollisesti tehty arviointi esille. Haastatteluissa kuitenkin huomautettiin, että esittelijä ei välttämättä katso yritysvaikutusarviointia aina tarpeelliseksi, jolloin yritysvaikutusten arvioinnin poisjättäminen arveltiin johtuvan mahdollisesti ideologisista syistä. (vrt. 4.6.2 Valmistelevalle virkamiehelle ja esittelijän rooli).

Yhden kunnan osalta haastateltava myös kertoi, että heillä yritysvaikutusten arviointia tehdään erityisesti kunnan omistuksessa tai osaomistuksessa olevien yhtiöiden kautta, jotka toimivat enemmänkin liiketoimintapohjalta. Haastateltava arveli, että tällainen kunnan päätöksenteon malli osaltaan vähentää yritysvaikutusten arviointia normaaleissa politiikan puolella tapahtuvissa päätöksissä.

Yritysarviointien paikkansapitävyyttä ei seurattu jälkikäteen systemaattisesti yhdessäkään haastatellussa kunnassa. Kunnissa – etenkin pienissä kunnissa - joissa systemaattista yritysvaikutusarviointia ei ole otettu käyttöön ei luonnollisesti ole myöskään systemaattista seurantaakaan siitä, miten tehdyt yritysvaikutusarvioinnit ovat pitäneet paikkansa. Seurantaakaan ei mm. tehdä siitä syystä, että organisaatiot ovat niin ohuita, ettei jälkiarviointia ehditä tekemään. Vaikka järjestelmällistä yritysvaikutusten seurantaakaan ei ollutkaan käytössä, mainittiin selkeän toimialoittaisen työnjaon myötävaikuttavan tietouden lisäämistä tehtyjen päätösten vaikutuksista. Lisäksi pienissä kunnissa seuranta yritysvaikutusarvioiden

paikkansapitävyydestä tulee hoidettua yritysten ja yritysjärjestöjen kanssa käydyissä keskusteluissa – etenkin mikäli tehty arviointi ei vastannut toteutumaa.

Ei YRVA käytössä, Kunnanjohtaja: *"... jos asiat menee ihan räikeesti toisella tavalla mitä valmistelussa on väitetty niin kyllähän ne sitten tulevat esille ..."*

Ei YRVA käytössä, Elinkeinoasiamies: *"... tietenkin jos joku menee ihan kerta kaikkiaan pieleen niin sitten se tulee pakosta eteen ..."*

Ei YRVA käytössä, Kunnanjohtaja: *"... tämmösessä pienessä kunnassa se seuranta tulee itsestään erilaisten tilanteiden mukaan ja saatan kysyä kun tavataan kyseisen yrityksen ihmisiä ..."*

Ei YRVA käytössä, Kaupunginjohtaja: *"asiat ovat aktiivisia silloin kun niitä valmistellaan ja päätetään, sitten on toimeenpano ja hyvin harvoin kunnalliseen toimintaan liittyy seuranta".*

YRVA käytössä, Kunnanjohtaja: *"... pienessä kunnassa se seuranta tulee kyllä päivittäin ..."*

Muutamissa haastatteluissa kävi kuitenkin ilmi, että kunnissa tehdään yritysvaikutusten arviointien paikkansapitävyydestä seuranta mittaluokiltaan isoista asioista, joissa se on nähty lähes välttämättömyydeksi. Seuranta tehdään erityisesti silloin kun kunta tai kaupunki osallistuu omalla rahoitusosuudella esimerkiksi investointeihin tai työllistymishankkeisiin.

Ei YRVA käytössä, Elinkeinoasiamies: *"... sitten tietenkin katsotaan jälkepäin, että minkä verran työllistyi ja mahdollisesti sai työpaikkoja ..."*

Lisäksi muutamat haastatellut virkamiehet mainitsivat, että heillä seurataan yleisellä tasolla kunnan verotulojen ja yhteisöverotulojen kehittymistä, joita myös verrataan vastaavanlaisiin kuntiin. Toisin sanoen kunnissa seurataan tehtyjen päätösten vaikutuksia erilaisilla joukkomittareilla, kuten aluetalouden ja fiskaalisen vaikutusanalyysin avulla, vaikka käytössä ei olisikaan yritysvaikutusarvioinnin järjestelmällistä jälkiarviointia.

4.7.2 Arvioinnissa käytetyt laadulliset ja määrälliset mittarit

Yleensä kuntien tekemät yritysvaikutusarvioinnit ovat sanallisia eli laadullisia. Kunnissa pyritään myös numeerisiin arviointeihin, mutta numeeristen arviointien laatimiseen vaikuttaa mm. se kuinka luotettavana tietoa pidetään ja kuinka helposti numeeriset arvioinnit on saatavissa. Kaksi haastateltavaa totesi numeerisen arvioinnin tärkeäksi päätettäessä siitä tuotetaanko tietty palvelu kunnan omana toimintona vai ostopalveluna yritykseltä. Tässä yhteydessä korostettiin erityisesti taustatietojen ja laskennassa käytettävien muuttujien ymmärrystä sekä valmistelijoiden osaamista.

Ei YRVA käytössä, Kunnanjohtaja: *"... jos on asiansa osaava valmistelija niin kyllä hän osaa yritysvaikutuksen arvioida."*

Ei YRVA käytössä, Kunnanjohtaja: *"... oleellista tässä keskustelussa on se, että kunta osaa laskea oikeat kustannukset ja sen jälkeen miettiä mikä sille kunnalle on itelle (kunnalle) lopunperin kannattavaa."*

4.7.3 Yritysvaikutusarviointien dokumentointi

Yleisin käytäntö kunnissa on se, että esittelytekstissä (eli ns. pykälätekstissä) mainitaan tehty yritysvaikutusarviointi. Kuitenkin käytännöt eroavat kunnittain; joissakin kunnissa yritysvaikutusten arviointi kirjataan esittelytekstiin ja toisissa kunnissa niitä ei kirjata, vaikka asia käytäisiinkin esittelyssä läpi. Tarkempia tietoja sisältävät liitteet yritysvaikutusarvioinnista ovat tavallisesti vain valmistelijan, esittelijän ja päättäjien nähtävissä. Liiteaineistot nähdään useimmiten olevan valmistelun tukiaineistoa, eikä niitä liitetä esimerkiksi liitteiksi netissä nähtävillä oleviin pöytäkirjoihin. Tarkemmat analyysit yritysvaikutusarvioinnissa on katsottu lähinnä valmistelijan työksi ja ajattelua helpottavaksi työkaluksi, joista mahdollisesti vain lopputulos on näkyvissä esittelytekstissä.

Kuitenkin joissakin kunnissa laitetaan kaikki valmistelumateriaali julkisesti nähtäväksi (pl. henkilötietoasiat, liikesalaisuusasiat jne.), kun taas joissakin kunnissa tehtyä yritysvaikutusarviointia ei laiteta näkyviin edes pykälätekstiin, koska näin on haluttu estää esimerkiksi mahdollinen valitusoikeus arvioinnista. Kun arviointia ei ole kirjattu esittelytekstiin, on asianomaisen virkamiehien vastuulla tuoda esiin tehty yritysvaikutusarviointi, sillä muutoin se voi jäädä huomioimatta tai käsittelemättä, eikä tehty arviointi saa ansaitsemaansa huomiota (vrt. 4.6.2). Tässäkin yhteydessä korostettiin valmistelewan virkamiehen sekä esittelijän tietoa, taitoa ja valveutuneisuutta, jotta tehty yritysvaikutusarviointi nostettaisiin esille päätöksenteon yhteydessä.

4.8 Yritysten kiinnostus kunnassa tehtäviä yritysvaikutusarviointeja kohtaan

Haastateltujen mukaan yritykset ovat kiinnostuneita yritysvaikutusten arvioinnista yleensä vasta siinä vaiheessa kun asia koskettaa yrityksiä itseään jollain tavalla eli yritykset ovat kiinnostuneita vain reaktiivisesti päätöksen koskettaessa yrityksen toimintaa. Pääsääntöisesti reagointi on päätöksen jälkeen tapahtunutta tyytymättömyyttä, jota esiintyy vain yksittäistapauksina. Muutamien haastateltujen virkamiesten kommenttien perusteella yritykset keskittyvät jokapäiväisessä toiminnassaan omaan liiketoimintaansa, eivätkä yritykset siten ole kiinnostuneita yritysvaikutusten arvioinnista kunnallisessa päätöksenteossa.

Ei YRVA käytössä, Elinkeinoasiamies: *"... ei ne jaksa tämmöseen, niin ellei sitten omalle kohdalle satu, joku kaavotus tai tällänen niin silloinhan ne rupee sieltä tietenkkin heräilee ..."*

Ei YRVA käytössä, Kunnanjohtaja: *"... se on yritystenkin arkipäivä tänä päivänä, että he (yritykset) keskittyvät siihen omaan bisneksen tekoon, että taitaa mennä näistä kaikista yhteiskunnallisista vaikutuksista ohi."*

Yritykset ovat kuitenkin kiinnostuneita tapauskohtaisesti päätöksenteosta ja sitä kautta tehdyistä yritysvaikutusarvioinneista. Etenkin kilpailutilanteissa yritykset ovat kiinnostuneita päätöksen lopputuloksesta sekä luonnollisesti perusteista, mikäli päätös ei ollut ko. yritykselle mieluinen.

5. YHTEENVETO

Tämän haastattelututkimusten tavoitteena oli selvittää Itä-Suomen alueen kuntien virkamiesten näkemyksiä ja kokemuksia yritysvaikutusten arviointikäytännöistä. Selvitys kohdennettiin vain Itä-Suomen alueeseen. Tulokset eivät ole yleistettävissä koskemaan koko Suomea, sillä kuntien toteuttamissa yritysvaikutusten arviointikäytännöissä sekä yritysvaikutusarviointiin suhtautumisessa saattaa olla alueellisia eroja. Tässä selvityksessä ei haastateltu kaikkia Itä-Suomen kuntia, mistä syystä esitettyihin yritysvaikutusten käyttöönotto osuuksiin tulee suhtautua varauksella.

Haastatelluista Itä-Suomen alueen kunnista noin kolmanneksessa on päätetty ottaa käyttöön yritysvaikutusten systemaattinen arviointi kunnan päätöksentekoprosessissa. Yritysvaikutusarvioinnin jalkauttaminen kuntien päätöksentekoon ei ole sujunut ilman haasteita, sillä yritysvaikutusarviointeja ei ole kuitenkaan tehty kaikissa niissä tapauksissa, joissa ne hyväksytyin ohjeistuksen mukaan olisi pitänyt tehdä. Yritysvaikutusten systemaattisen arvioinnin käyttöönotto on tapahtunut kunnissa vastikään, eikä systemaattista käytäntöä ole saatu juurrutettua päätösten valmisteluun. Suurimpana haasteena yritysvaikutusarvioinnin jalkauttamiseen kuntien päätöksentekoprosessiin vaikuttaa olevan se, että menettelytapaa ei ole saatu iskostettua kaikille tasoille, joissa arviointia tulisi tehdä. Ohjeistukset ja mallit yritysvaikutusarvioinnin tekemiseen ovat periaatetasolla kunnossa. Kuitenkaan olemassa olevat ohjeistukset tai pelkkä päätös, että kunnassa vastedes tehdään systemaattista yritysvaikutusarviointia osana päätöksentekoprosessia, ei riitä vaan arvioinnin tekemisen jalkauttamiseen on myös kiinnitettävä huomiota. Mikäli valmistelutyötä tekeviä virkamiehiä ei opasteta tai kouluteta

riittävästi yritysvaikutusarvioinnin systemaattiseen tekemiseen, saattaa yritysvaikutusarvioinnin soveltaminen jäädä vain päätöksen tasolle (vrt. Viljamaa 2009).

Valmistelutyötä tekevien henkilöiden työn helpottamiseksi on osassa kuntia otettu käyttöön Suomen Yrittäjien malliin perustuva arviointilomake. Lisäksi osassa kuntia on sovittu kunnan kehitys- tai kehittämissyhtiön auttavan tarvittaessa yritysvaikutusarvioinnin tekemisessä. Lomakkeen muoto ja pituus vaihtelevat kunnittain, muutamista kysymyksistä useamman sivun arviointeihin. Tämän selvityksen havainnot tukevat Viljamaan (2009) toteamusta siitä, että käytäntöjä yritysvaikutusten arvioimiseen on yhtä monta kuin on kuntia. Lisäksi Viljamaan ja Varamäen (2007) mukaan yhden yritysvaikutusmallin tai – mittariston soveltuminen kaikille kunnille ei ole realistista, koska kuntien käytännöt, resurssit ja prosessit eroavat toisistaan.

Sellaisissa kunnissa, joissa on otettu käyttöön systemaattinen yritysvaikutusten arviointi, pidetään lomakkeeseen perustuvaa arviointia virkamiehen valmistelutyötä helpottavana, nopeana tarkistuslistana ja yksinkertaisena mallina. Tästä huolimatta lomakkeen käyttöä arveltiin vierastettavan siitä syystä, ettei samantyyppinen lomakearviointi sovellu kaikkiin päätöksenteon valmisteluprosesseihin. Pääsääntöisesti yritysvaikutusten arvioinnin tavoitteeksi ja tasoksi pidetään haastateltujen virkamiesten keskuudessa riittävänä sitä, että yritysvaikutukset ylipäätään huomioitaisiin päätöksenteon yhteydessä. Mikäli arvioinnissa on huomioitu ja todettu päätöksen yritysvaikutukset, ei vaikutusten syvempää analyysyä pidetä yleensä tarpeellisena.

Suomen Yrittäjät katsovat eduksi sen, että kuntien päätöksenteon yhteydessä käytettävästä yritysvaikutusten arvioinnista ei ole säädöstason ohjeita eikä määräyksiä, jolloin kunnissa voidaan vapaammin kehittää vaikutusarvioinnin tapoja ja työkaluja parhaiten kunnan omia tarpeita ja päätöksentekoprosesseja silmälläpitäen. Vaikka kunnissa oli tehty arviointia helpottamaan lomakkeita ja ohjeistuksia, kaipasi osa haastatelluista selkeää ohjeistusta siitä miten erityyppisissä valmisteltavissa asioissa yritysvaikutuksia tulisi tarkastella. Vastaavasti

osa haastatelluista luotti valmistelijan ammattitaitoon yritysvaikutusten arvioimiseksi ilman tarkempaa ohjeistusta. Erityisesti yritysarviointien tasot aiheuttavat arvioinneissa haasteita, sillä osa haastatelluista kaipasi tarkempaa toimintamallia siitä kuinka kattava arvioinnin tulisi olla eri suuruusluokan päätöksenteko tilanteissa. Toisin sanoen yritysvaikutusten arvioinnille pitäisi pystyä rakentamaan riittävän yksityiskohtainen toimintamalli kunnallisen päätöksenteon ja valmistelun sisällä, missä selvitettäisiin se kuinka tärkeä ja kattava yritysvaikutusten arviointi kussakin tilanteessa pitää olla.

Yritysvaikutusten arvioinnin koettiin saaneen suhteettoman suuren huomion kunnallisessa päätöksenteossa. Yritysten ja yrittäjyyden merkitys kunnalle tiedostetaan, mutta kunnallisen päätöksenteon yhteydessä päätöstä arvioidaan kokonaisuuden kannalta, jossa yritysvaikutukset ovat yksi osatekijä. Lauslahden (2003, 250) mukaan kuntien päätöksenteko on monitasoisempaa kuin yritysten päätöksenteko, sillä kuntien päätöksenteossa vaikuttavat sekä kuntalaisten tarpeet että poliittiset tavoitteet. Myös tässä selvityksessä haastatellut virkamiehet huomauttivat, että poliittiset päättäjät painottavat eri asioita ja niiden tärkeyttä päätöksenteon yhteydessä. Haastatellut henkilöt olivat kuntien virkamiehiä, eivätkä vaaleilla valittuja poliittisia päättäjiä, mistä syystä tässä selvityksessä ei voida tarkemmin ottaa kantaa siihen kuinka tärkeänä poliittiset päättäjät pitävät yritysvaikutusten arviointia. Kuitenkin haastatellut virkamiehet pitivät yritysvaikutusarviointia hyödyllisenä päätöksenteon yhteydessä, koska sen nähtiin tuottavan päättäjille tietoa päätöksen eri vaikutuksista. Haastatellut virkamiehet voidaan nähdä ikään kuin virkansa puolesta myös oman kuntansa "markkinoijiksi", mistä syystä oman kunnan houkuttelevuutta yrittämiseen halutaan tuoda esille. Systemaattisen yritysvaikutusarvioinnin käyttö kunnallisessa päätöksentekoprosessissa tukee mielikuvaa kunnan yritys- ja yrittäjämönteisyydestä.

Viljamaan ja Varamäen (2007) mukaan kunnat eivät ole päätöksentekoprosessissa passiivisia suhteessa yrityksiin, mutta kunnat kohtaavat yrityksen kuitenkin reaktiivisesti. Kunnat reagoivat pääsääntöisesti vasta yrityksen esille nostamaan tarpeeseen, eivätkä pyri ennakoimaan (proaktiivinen) tulevia yrityskentän tarpeita (Viljamaa & Varamäki 2007). Tässä selvityksessä kävi ilmi, että kuntien käytännöt eroavat toisistaan yritysten tarpeiden

huomioimiseksi. Joissakin kunnissa on säännöllisiä tapaamisia yritysjärjestöjen kanssa ja lisäksi muutamien kuntien tavoitteena on ennakolta pyrkiä huomioimaan myös yritysten tarpeita. Pienemmillä kunnilla vaikuttavat olevan ”mutkattomammat” suhteet alueen yrityksiin, mikä osaltaan edistää proaktiivista yritysten tarpeiden huomioimista. Lisäksi suurempien linjausten yhteydessä kunnan virkamiehet saattavat keskustella mm. yrittäjäjärjestöjen kanssa, jotta oma valmistelutyö saadaan kattavasti taustoitettua tai omalle arvioinnille ulkopuolista näkemystä.

Yrittäjäjärjestöt ovat olleet kiinnostuneita kuntien yritysvaikutusten arviointikäytännöistä, mutta yleisesti yksittäiset yritykset eivät ole kiinnostuneita kunnallisesta päätöksenteosta. Yksittäisten yritysten kohdalla kiinnostus rajoittuu reaktiiviseen mielenkiintoon päätöksistä, jotka vaikuttavat ko. yrityksen toimintaan. Yritykset keskittyvät pääasiassa omaan liiketoimintaansa ja kunnallinen päätöksenteko kiinnostaa yrityksiä lähinnä vain kunnan hankintoihin liittyvissä päätöksissä. Tämän selvityksen havainnot yritysten kiinnostuksesta yritysvaikutusarviointia kohtaan tukevat Viljamaan ja Varamäen (2007) tuloksia, siitä että monet yritykset eivät koe kunnan päätösten vaikuttavan yrityksen toimintaan.

Tehdyt yritysvaikutusarviointit olivat lähinnä laadullisilla mittareilla tehtyjä arviointeja. Numeeristen arviointien hankaluutena pidetään arvioiden luotettavuutta ja työläyttä, mutta numeeristen arviointien merkittävyyttä korostettiin mm. sellaisissa tilanteissa, joissa pitää vertailla tuotetaanko palvelu kunnan omana toimintona vai ostetaanko se yritykseltä.

Kunnissa ei ole järjestelmällistä seurantaakaan siitä kuinka monessa päätöksessä vuositason tasolla tehdään yritysvaikutusarviointi. Kunnissa ei myöskään arvioida jälkikäteen tehtyjen arviointien paikkansapitävyyttä. Pienemmissä kunnissa tehtyjen arviointien paikkansapitävyys tulee ilmi yritysten sekä yritysjärjestöjen kanssa käydyissä keskusteluissa – etenkin jos tehty yritysvaikutusarviointi on osoittautunut virheelliseksi. Kuntatasolla seuranta tehdään tarkastelemalla mm. työpaikkojen määrän kehitystä, yhteisöveron kehitystä jne. sekä vertailemalla näitä toisen vastaavanlaisen kunnan arvoihin. Seuranta ei

siis tehdä yksittäisten yritysvaikutusarviointien paikkansapitävyydestä vaan seurannassa keskitytään laajempien "joukkomittareiden" tarkasteluun.

Yritysvaikutusten arviointia pidetään hyödyllisenä riippumatta siitä onko kunnassa käytössä systemaattinen yritysvaikutusten arviointi vai ei. Kuitenkin kunnissa, joissa ei ollut käytössä systemaattista yritysvaikutusarviointia, pidettiin yrittäjäjärjestöjen esittämää systemaattista mallia liian jäykkänä, resursseja syöväenä ja byrokratiaa lisäävänä mallina. Osassa kuntia ei ole pidetty tarpeellisenä ottaa käyttöön yrittäjäjärjestöjen esittämää systemaattista mallia. Näissä kunnissa koetaan, että yritysvaikutukset voidaan arvioida myös ilman systemaattista mallia. Yritysvaikutukset arvioidaan tapauksesta riippuen, joko osana isompaa kokonaisuutta (aluevaikutukset, kuntastrategia jne.) tai päätöksissä, joissa yritysvaikutusarviointi katsotaan tarpeelliseksi.

Tehdyn selvityksen perusteella tämän hetkellä kuntien yritysvaikutusten arviointikäytännöillä ei vaikuttaisi olevan lopputuloksen kannalta suurta eroa – olipa kunnassa käytössä systemaattinen yritysvaikutusten arviointi tai ei. Oleellisessa osassa ovat valmistelutyötä tekevien virkamiesten tiedot, taidot ja kokemus, jotta valmisteltavaa asiaa osattaisiin punnita useasta eri näkökulmasta – tarvittaessa myös yritysvaikutusten vinkkelistä.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. 2.uudistettu painos. Tampere: Vastapaino, 1994 Vastapaino.

Eskola, J. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: J. Aaltola ja R. Valli (toim.). 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: WS Bookwell. 159–183.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Jyväskylä: Gummerus.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa: J. Aaltola ja R. Valli (toim.). 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: PS-kustannus. 25–43.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Lauslahti, S. 2003. Menestyvä kunta. Kuntalaislähtöinen talousjohtaminen. Vantaa: Dark Oy.

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp.

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5 painos. Helsinki: Tammi Gummerus Kirjapaino.

Viljamaa, A. & Varamäki, E. 2007. Etelä-Pohjanmaan yrittäjäyyskatsaus 2007. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 30.

Yin, R. 1994. Case study research. Design and methods. Second Edition, London, Sage Publications.

INTERNET:

Elinkeinopolitiikan mittaristo 2012. http://www.yrittajat.fi/fi-FI/suomenyrittajat/tutkimustoiminta/elinkeinopolitiikan-mittaristo_2012/ (luettu 12.3.2014)

Elinkeinopolitiikan mittaristo Pohjois-Karjala 2012. http://www.yrittajat.fi/File/08715cc3-82b4-42de-bd39-1aa717fe32ff/Pohjois_Karjala_2012.pdf (luettu 12.3.2014)

Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka, A. 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 2009, kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Saatavissa muodossa / luettu (27.3.2014) http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf

Suomen Yrittäjät. http://www.yrittajat.fi/fi-FI/kuntaelpo/yritysvaikutusten_arviointi/ (luettu 28.3. 2014)

Viljamaa, A. 2009. *Yritysvaikutusarvioinnin kehittäminen kunnissa. Tausta-aineisto*. Suomen Yrittäjät. 61 s. Saatavissa: [http://www.yrittajat.fi/File/ 5d61aab3-777a-47bf-a8e3-93c148c7f4a6/SY_yritysturvan_arviointi2009.doc](http://www.yrittajat.fi/File/5d61aab3-777a-47bf-a8e3-93c148c7f4a6/SY_yritysturvan_arviointi2009.doc)

LIITE

1. Yritysvaikutusarviointi, yritysvaikutusten arviointi
 - a. Termin tuttuus
2. Yritysvaikutusten huomioiminen päätösten valmistelussa
 - a. Yritysvaikutusten huomioiminen päätösten valmistelussa
 - b. Systemaattinen vai tilanteen mukainen
 - i. milloin otettu käyttöön tai esitys käyttöön otosta tullut
3. Kuka tai miten päätetään tehdäänkö yritysvaikutusten arviointi
 - a. Millä perusteilla tai miten päätetään tehdäänkö yritysvaikutusten arviointi vai ei?
 - b. Tarpeellisuuden määrittäminen, lomake? → millainen
 - c. Toteutetaanko järjestelmällistä yritysvaikutusten arviointia, vaikuttaako päätöksen suuruus → vaihtelee yritysvaikutusarviointin tasot päätöksen laajuuden mukaan
 - d. Yhteistyö valmisteluvaiheessa muiden virkamiesten kanssa, kehitysyhtiö, yrittäjäjärjestöt, yritykset
4. Yritysvaikutusten arvioinnissa käytetyt mittarit
 - a. Määrälliset vs. laadulliset
5. Hyväksi havaitut käytännöt arviointiprosessissa
6. Kokemukset
 - a. Millaisena yritysvaikutusten arviointi koetaan? (Yrva käytössä vs. ei käytössä, perustelut)
 - i. hyödyllinen vs. turha...
 - ii. riittääkö lomake
 - iii. miten pitäisi kehittää
7. Miten huomioidaan päätöksen teon yhteydessä
 - a. kiinnitetäänkö huomiota, edellytetäänkö arviointia

SEURANTA

8. Arviointien paikkansapitävyys
 - a. Tehtyjen arviointien vertaaminen jälkikäteen siihen miten hyvin arvioinnit pitivät paikkansa → mitä tapoja käytetään

9. Tehdäänkö seurantaan siitä kuinka paljon yritysvaikutusarviointeja tehdään vuositasolla
10. Dokumenttien saatavuus, miten ja minne tehty arviointi kirjataan

KIINNOSTUS

11. Yksittäiset yritykset vs. yrittäjäjärjestö.